

Domėkimės savo šeimos istorija

Mes neatėjome iš niekur – už mūsų driekiasi šimtai mūsų protėvių istorijų. Kaip sudėlioti savo giminės istorijos dėlionę ir atrasti daugiau saviškių, pasakoja Genealogijos, heraldikos ir veksilologijos instituto prezidentas, Tarptautinės genealogijos akademijos akademikas Remigijus Bimba.

Ramutė ŠULČIENĖ

R. Bimbos nubraižyta Strazdų giminės (daugiau kaip 1500 gentainių) genealoginė schema, prisegta ant kluono Katlėriuose, Anykščių r. Asmeninio archyvo nuotr.

R. Bimbos teigimu, genealogijoje dažniausiai tyrinėjamos dvi giminės – mamos ir tėčio, bet daugelis pamiršta pasidomėti moteriškosios, t. y. mamos mamos, linijos genealogija. „Ties tuo irgi nereikėtų apsisototi: ištrikite visas savo senelių, prosenelių, proprosenelių ir kitų gimines ir kilmę. Taigi, pirmiausia susirašome pagrindinę tėvų informaciją: vardai ir pavardės (mamos – ir mergautinė), jų gimimo (jeigu jau iškeliaavę anapilin – ir mirties), krikšto ir santuokos datos bei vietos. Analogiškai pildome senelių ir prosenelių duomenis, tik šiuo atveju labai svarbu žinoti parapijas, kurioms jie priklausė. Parapijų knygose (krikšto, santuokos, mirties) atsiskleidžia visas mūsų protėvių gyvenimas, todėl domėtis reikia ne rajonu ar apskritimi, o būtent senelių, prosenelių parapija“, – pirmuosius kilmės tyrinėjimų žingsnius vardija akademikas.

Pašnekovas siūlo ilgai nedelsiant kreiptis į vyriausią šeimos narį arba kitą artimą giminaitį – jie yra tikras lobis, galintis padėti sužinoti šeimos istoriją. Tačiau aplankyti vyresnius giminės atstovus R. Bimba rekomenduoja po vieną, mat ramios viešnagės metu galima sužinoti kur kas daugiau nei subūrus visą giminę. „Reikėtų turėti omenyje, kad ne visi vyresni žmonės, nors žino greičiausiai daug,

yra labai kalbūs. Nebūtinai jie atsimena tiksliai datas. Tokiu atveju galima kalbėtis tiesiog apie giminę, klausiti, pavyzdžiui, kokiame kaime gyveno dėdė ar kokią bažnyčią lankė močiutė. Kaip minėjau, sužinoti protėvių parapiją, kaimą, kokiam dvarui asmui priklausė, genealogijoje nepaprastai svarbu. Prakalbinti labai padeda nuotraukų albumas. Susėskite, vartykite senas nuotraukas, klauskite apie jose esančius asmenis, ir prieš jus pamažu prasivers istorijos durys“, – tvirtina genealogijos tyrinėtojas.

Į praeitį veda pokalbiai

R. Bimba pastebi, kad vyresni žmonės gali būti nelinkę atskleisti tam tikrų šeimos paslapčių, pavyzdžiui, gali nutylėti kieno nors ankstesnę santuoką. Dėl to aplankyti reikėtų ne vieną vyresnės kartos atstovą – susitikite ir su močiutės seserimi, pusesere ar kitu giminės nariu. Tai leis patikslinti įvairią informaciją, taip pat ir svarbias datas. Dar vienas būdas patikslinti vardus, gimimo ir mirties datas – aplankyti kapines tuose kaimuose ir parapijose, apie kurias kalbėjo giminaičiai. Informacijos galima ieškoti ir suskaitmeniuose kapinių žemėlapiuose.

Kai išsemiami gyvoji šeimos atmintis, t. y. apklausiami visi jos nariai, vertėtų paieškoti papildomų rašytinių šaltinių. Pašne-

kovas sako, kad reikiamos informacijos gali suteikti bet kokie tėvų, senelių ar giminų namuose esantys dokumentai – pasai, gimimo, santuokos ar krikšto liudijimai, netgi nekilnojamojo turto pirkimo dokumentai, įvairios sutartys.

„Juose, pavyzdžiui, galima surasti asmens kodą, o iš jo sužinoti tikslią gimimo datą. Beje, patirtis rodo, kad ne tik giminių pateiktos, bet ir antkapiuose nurodytos datos gali būti klaidingos. Taigi svarbu ieškoti tokių dokumentų, kurie leistų jas patikslinti“, – pataria R. Bimba. Kartais giminaičiai prisimena, kad apie tam tikrą žmogų buvo rašyta knygoje ar straipsnyje, etnografinio pobūdžio leidinyje apie kokį nors kaimą, parapiją ar valsčių. Reikėtų bandyti surasti tuos šaltinius.

Internetinė pagalba

Jeigu padarėte visus minėtus žingsnius, tikrai turėsite jau nemažai medžiagos. „Šis jūsų pačių įdėtas darbas, surinkta informacija yra atraminiai taškai, kurie leis judėti toliau, aiškinantis giminės kilmę. Joks tyrėjas šios darbo dalies už jus nepadarys. Genealogai gali padėti ieškant informacijos archyvuose, tačiau pas juos reikia ateiti jau atlikus namų darbus“, – teigia pašnekovas.

Kaip paaiškina R. Bimba, sudarant giminės genealoginius medžius galima eiti ir labai giliai, ir labai plačiai. „Vieniems gali būti įdomiau skverbtis per amžius ir kartas gilyn, kitiems svarbiau pasirodys užpildyti spragas apie puseseres ir pusbrolius, tetas ir dėdes. Nuo siekio priklauso kiti jūsų žingsniai. Jeigu norite plataus medžio, t. y. surinkti visus antros, trečios ar ketvirtos eilės pusbrolius, kurie iš įvairių parapijų pasklido po Lietuvą bei pasaulį, padės internetas, ypač socialiniai tinklai. Taip pat

labai naudingi puslapiai – www.geni.com, www.myheritage.com, www.familysearch.org ir kt. Tai yra internetinės šeimos medžių kūrimo platformos, kuriomis naudojasi itin daug žmonių visame pasaulyje. Užsiregistravę jose, galite maloniai nustebti, kad jūsų giminės medis jau sukurtas, kad esate dalis to medžio ir net nereikia pačiam vargti“, – sako genealogas. Tokio tipo svetainės yra labai patogios tuo, kad leidžia susieti šeimos medžius su kitais medžiais ir dalimis, t. y. parodo esamas sąsajas tarp žmonių, taip atsiveria labai platus genealoginis paveikslas.

Kruopštus darbas archyvuose

Tiems, kurie labiau domisi šaknų gilumu, teks atsiversti archyvus. R. Bimba atkreipia dėmesį, kad pradedant darbą juose, būtina žinoti parapiją bei apytikslius metus, kuriuose tikimės rasti duomenų apie asmenis iš senelių pasakojimų ar dokumentų. Bažnytiniai krikšto, santuokų, laidotuvių metrikai saugomi Lietuvos valstybės istorijos archyve, esančiame Vilniuje. Tačiau vykti į sostinę nesukibėkite: šiuo metu didelė dalis archyve sukauptų dokumentų yra prieinami internetu, pavyzdžiui, www.epaveldas.lt, <https://eais.archyvai.lt/> ar amerikietiška puslapyje www.familysearch.org ir kt. Neradus reikiamos metrikų knygos skaitmeniniame archyve, gali tekti atvykti į Vilnių, o jeigu ir čia jos nėra, teirautis galima pačioje parapijoje, kuriai jūsų protėviai priklausė.

Reikėtų žinoti, kad tyrinėti šias knygas bus sudėtinga, mat bažnytinių metrikų knygų įrašai

Giminės medžius galima kurti internetu arba braizant popieriuje. R. Bimba su Jufezos Ulenskienės parengtu giminės genealoginiu medžiu. Genealogijos, heraldikos ir veksilologijos instituto nuotr.

daugiausia daryti lotynų, rusų ir lenkų, šiek tiek vokiečių ir mažiausiai – lietuvių kalbomis. Dar labiau tiriamąjį darbą sunkina tai, kad asmenų vardai, pavardės ir vietovardžiai kai kuriuose dokumentuose sulenkinti ar surusinti. Tarkime, pavardė Arlauskas dokumentuose bus Орловский arba Орловский, vardas Jurgis dokumentuose – Jerzy arba Георгий, Юрий, o vietovardis Varėna – Ораны arba Ораны. Ir tai – dar ne sunkumų pabaiga. R. Bimba sako, kad anksčiau pavardę labiau saugojo kilmingos šeimos, nekilmingiems asmenims ji nebuvo tokia svarbi, todėl gausu atvejų, kai protėviai ją tiesiog pakeisdavo.

„Tokį atvejį turėjau savo genealoginiame medyje, ir jis tikrai įvėlė labai daug painiavos. Kol atokiau sąsajas, išitinkinau, kad čia tikrai tas pats žmogus, gerokai užtrukau. Taigi jeigu žinote tikslią asmens parapiją, bet archyvuose jis dingsta lyg į vandenį, turėkite omenyje ir versiją apie pakeistą pavardę. Taip pat svarbu žinoti tėvavardį: anksčiau tame pačiame kaime galėjo gyventi keletas žmonių su tokia pačiu asmenvardžiu, tad tik tėvavardis padės išrišti, kas yra kas“, – atkreipia dėmesį genealogas.

Naujos giminės – šalia

Genealogija, pasak pašneko, labai įtraukia. Kai kurie tyrinėtojai, pradėję nuo savo šaknų paieškos, galiausiai sudaro visos kaimo, miestelio ar parapijos genealoginius medžius, kuriuose nugula net iki 50 tūkst. ir daugiau asmenvardžių. Todėl R. Bimba siūlo prieš einant sunkioju keliu pirmiausia pasidomėti tuo, ką jau nuveikė genealogijos entuziastai Lietuvoje. Jų sukaupta informacija ne visuomet yra viešai prieinama internete: suraskite jums reikiama parapija besidomintį tyrėją, ir jis jums padės.

Geneologo teigimu, daugeliui pradedančiųjų labiausiai rūpi nustatyti kuo senesnius laikus siekiančius savo protėvius. Taip pat smalsu išsiaiškinti kilmę – bajorai jie visgi ar ne. Ilgiau genealogijos pasaulyje pabuvusiems tyrėjams kur kas įdomiau ieškoti ryšių ir sąsajų. „Mūsų šalyje istoriškai negyveno labai daug žmonių, todėl

genealoginiai tyrimai atskleidžia nuostabų dalyką – daugelis mūsų kaip nors susiję vieni su kitais. Tikra tiesa, jog Lietuva yra giminių kraštas. Dideliuose genealoginiuose medžiuose tai puikiai matyti. Jeigu panagrinėtumėte savo gimtojo krašto genealogiją per tris šimtus ir daugiau metų, pamatytumėte, kiek daug įvairių susijungimų. Galiu patikinti, kad į savo kaimynus, kolegas ir net premjerą su prezidentu pradėtumėte žiūrėti kitaip: ir tas, pasirodo, savas, ir anas. Nė pyktis su niekuo nebėgali. Genealogijos viena pagrindinių paskirčių ir yra atrasti giminytės ryšius – kaip esame susiję su kitu žmogumi. Tas, kuris patiria šį jausmą, užsikrečia genealogija ir domisi visą gyvenimą“, – šypsosi R. Bimba.

Daugeliui žengiančių pirmuosius žingsnius genealogijoje visgi rūpi atsekti senuosius savo protėvius. Tyrėjo manymu, nustatyti XIX a. siekiančias šaknis tikrai įmanoma, kiek sunkiau tampa peržengus XVIII a. slenkstį – čia teks padirbėti.

Kiekvienam – po savo bajorą

Tad kaipgi su ta kilme? Jei giminių, tai gal ir bajorų kraštas esame? „Tikrai taip, – nustebina pašnekovas. – Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikotarpiu Lietuvos žemėse gyveno gana daug laisvų žmonių, kurie turėjo turto ir kilmę. Tik carinės Rusijos laikotarpiu, pradedant 1795 m., kilmingieji pradėjo nykti: įsigaliojo įstatymai, dėl kurių įrodyti savo kilmę tapo labai sudėtinga ir brangu. Jeigu prieš šimtą metų gyvenę protėviai neturėjo nekilnojamojo turto, fiziškai įrodyti, kad buvai laisvas, kilmingas žmogus, buvo beveik neįmanoma. Yra išlikę archyvinių dokumentų, kuriuose praradę viltį žmonės po 10, 20 ar 30 metų trukusio kilmės įrodinėjimo prašo nutraukti bylą ir gražinti pinigus. Taigi kilmingų tarp lietuvių – kur kas daugiau, nei manome, tik reikia gerokai padirbėti ir atrasti šiuos įrodymus genealogijoje. Esu tikras, kad beveik kiekvienas savo genealogijoje turi kokią nors kilmingą protėvį. Ištyrinėkite kiekvienos savo senelės, prosenelės, proprosenelės giminę ir rasite.“

Sukčiai skaitmeniniame pasaulyje: kaip atpažinti apgaulingas žinutes ir reklamas

Turbūt kiekvienas esame skaitę bent vieną pranešimą spaudoje apie žmones, iš kurių sukčiai išviliojo įspūdingas pinigų sumas. Naudodamiesi elektroniniu paštu, socialiniais tinklais ar net gaudami SMS žinutes į savo mobilųjį telefoną, galime susidurti su piktavaliais. Sukčiai tampa vis išradingesni, o jų apgaulės – vis įtikinamesnės. Aptarkime, kokias sukčiavimo schemas dažniausiai naudoja internetiniai sukčiai ir kaip nuo jų apsisaugoti.

Viena dažniausių sukčiavimo schemų – netikri banko pranešimai. Jūs galite gauti elektroninį laišką ar SMS žinutę, kuri atrodo taip, lyg būtų iš jūsų banko. Tokiuose pranešimuose dažnai rašoma, kad „jūsų banko kortelė užblokuota“ arba „pastebėtas įtartinas mokėjimas“. Sukčiai ragina skubiai spausti ant pateiktos nuorodos ir įvesti savo prisijungimo duomenis. Įsidėmėkite: tikri bankai niekada neprašo jūsų prisijungimo duomenų ir slaptažodžių elektroniniu paštu ar žinutėmis. Be to, įtartinuose laiškuose esančių nuorodų niekada nepauskite – tai gali ne tik nukreipti jus į nepatikimą interneto puslapį, bet ir, jums nežinant, įdiegti į jūsų kompiuterį ar telefoną kenkėjiškas programėles, nuskaitančias jūsų duomenis ar vagiančias informaciją.

Kita populiarus apgavystė – laimėjimų pranešimai. „Sveikiname! Jūs laimėjote automobilį!“ arba „Jums priklauso 10 000 eurų prizas!“ – tokie laiškai ar žinutės telefonu turėtų sukelti įtarimą. Ypač jei nedalyvavote jokioje loterijoje ar konkurse. Dažnai sukčiai prašo sumokėti nedidelį mokesį prizui atsiimti arba pateikti banko sąskaitos duomenis pinigams pervesti. Atminkite seną tiesą: laimėti loterijoje galite tik tada, jei nusiperkate loterijos bilietą. Be to, tikri loterijų organizatoriai niekada neprašo susimokėti už prizo atsiėmimą.

Melagingos internetinės parduotuvės taip pat yra didelė problema.

Jos siūlo įsigyti garsių prekių ženklų daiktus ar populiarius produktus neįtikėtinai maža kaina. Tačiau nepatikimose parduotuvėse užsisakę prekes ir už jas sumokėję, galite jų niekada negauti. Kaip atpažinti tokias parduotuves? Atkreipkite dėmesį į neįprastai žemas kainas, gramatines klaidas tekste, trūkstantą kontaktinę informaciją. Prieš pirkdami bet kokią prekę internetu paieškokite atsiliepimų apie pasirinktą elektroninę parduotuvę internete.

Ypač pavojingi yra „meilės sukčiai“. Jie susiranda vienišus žmones socialiniuose tinkluose, siunčia kvietimus draugauti, užmezga artimą virtualų ryšį, o po kurio laiko pradeda prašyti pinigų tariamoms problemoms spręsti. Jie gali teigti, kad serga, pateko į avariją ar turi kitų bėdų, kurioms įveikti reikalingi pinigai. Niekada nesiųskite pinigų žmonėms, kurių nesate sutikę realybėje, kad ir kaip įtikinamai jie kalbėtų apie savo tariamas bėdas.

Kaip apsisaugoti nuo sukčių? Pirmiausia, neskubėkite. Sukčiai dažnai bando sukurti skubos ir nerimo jausmą, kad priverstų jus veikti neapgalvotai. Jei matote žinutę ar skambutį apie kokią nors problemą, sustokite ir pagalvokite. Svarbiausia, pasitikėkite savo nuojauta. Geriau būti per atsargiam, nei prarasti santaupas atiduodant jas sukčiams. O jei vis dėlto tapote piktavalių auka, nedelsdami kreipkitės į policiją ir savo banką.

Informacija parengta įgyvendinant projektą „Vyresnio amžiaus žmonių medijų raštingumo ugdymas, skirtas atsparumui prieš dezinformaciją ir populizmą“, finansuojamą Vokietijos Federacinės Respublikos ambasados Vilniuje lėšomis.